

Forskningsbaserte anbefalinger til god leseleksepraksis på småskoletrinnet

Kilde: Bauge, W. (2022). Hva skjer når lærere på småskoletrinnet reflekterer kritisk over egen leseleksepraksis i norskfaget? Masteroppgave, UiS.

Aspekter ved leseleksen.	Forskning viser..	Forslag til mulige tiltak
<p>1. Leseleksen bør ha et klart formål.</p>	<p>Forskning viser: Elever i begynneropplæringen ser ut til å ha mindre nytte av lekser enn eldre elever. Dette kan ha sammenheng med at de yngste elevene kan ha problemer med å forstå formålet med lekser. Elevene bør oppmuntres til å forstå hvorfor de er pålagt å fullføre en oppgave i lekse.</p> <p>Med utgangspunkt i forskning kan lekser deles i fem ulike kategorier (treningslekser, forberedelseslekser, utbyggingslekser, integrerte lekser og ferdigstilling).</p>	<p>Lærer kan navngi lekser etter formål:</p> <p>«Til i morgen har dere en:</p> <ul style="list-style-type: none"> • øvelekse (repetere stoff som er kjent og gjennomgått på skolen) • forberedelseslekse (forberede noe som skal brukes i den påfølgende undervisningen) • oppgaver som skal ferdigstilles (oppgaver som er påbegynt på skolen» <p>Lærer kan formulere tydelige lesebestillinger eller leseoppdrag ut over de vanlige beskjedene som kan være «Les 3 ganger», «Les i 15 minutter» eller «Les s. x- y og svar på spørsmål».</p>
<p>2. Skolen bør ta initiativ til og legge til rette for at foreldre kan involveres i leseleksen.</p>	<p>Forskning viser: Strategier som involverer foreldre i gjennomføringen av lekser forbedrer engasjementet og involveringen til foreldrene, men også elevprestasjoner.</p>	<p>Lærer kan utarbeide en guide til foreldre med forslag til hvordan de kan veilede barna når de leser leseleksen sammen.</p> <p>Guiden bør ikke ha for mange fokuspunkter, og disse må gjenspeile formålet med leseleksen. De bør skiftes ut etter hvert.</p> <p>Tilbakemelding fra foreldre kan være nyttig.</p>
<p>3. Leseleksen bør ha som formål å fremme engasjement og motivasjon for lesing.</p>	<p>Forskning viser: Gode lesere er aktive og engasjerte. Engasjerte lesere er motiverte for å lese og for å oppnå personlige mål. De er strategiske ved at de bruker ulike tilnærminger for å forstå, konstruerer ny forståelse fra tekst på en kyndig måte basert på tidligere erfaring, og de deltar i sosial interaksjon omkring tekst.</p>	<p>Valgfrihet er et viktig aspekt for å skape engasjerte lesere. Engasjement og motivasjon stiger hvis elevene får velge tekster/bøker selv.</p> <p>Lærer kan innføre leselogg. Det kan oppleves motiverende at lærer følger elevenes lesing ved spørsmål og ulike typer innspill. I loggen kan læreren gi elevene spesifikk ros og stimulere til videre tekstarbeid ved å stille spørsmål som kan åpne for videre tenkning hos eleven. En mulighet er å bruke:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. identifikasjonsspørsmål (hva ville du gjort?) 2. refleksjonsspørsmål (hvorfor skjedde dette?) 3. overføringsspørsmål (kunne dette skjedd deg? Har du opplevd noe lignende? Likte du slutten?) <p>Etter en periode med leselogg kan det arrangeres bokklubb/bokkafé i klasserommet, der elevene får utveksle lese-erfaringer.</p>

<p>4. Leseleksen bør ha som formål å utvikle en sikker og automatisert ordlesing, og god leseflyt.</p>	<p>Forskning viser: Å utvikle en god leseferdighet, må elevene utvikle en sikker og automatisert ordlesing og ha god leseflyt. Forskning viser også at det gir god effekt å rette oppmerksomheten mot barnets høytlesing, og gi dem muligheten til å øve og repetere ord høyt i en sammenhengende tekst, og samtidig gi barnet fortløpende tilbakemeldinger mens det leser (assistert høytlesing).</p>	<p>Lærer kan gi leseoppdrag som handler om at eleven skal lese leksen høyt for en voksen. Noen ganger kan det f.eks. også være fint å skulle lese for et dyr eller en lesevenn. Lærer kan gi leseoppdrag som handler om at eleven skal øve på repetert lesing med støtte. Det kan være en fordel at foreldrene får noen kriterier for hva som gjenkjenner leseflyt slik at de kan støtte elevene. Hvordan skal foreldrene gi assistanse for best mulig effekt? Lærer kan formulere kriterier for leseflyt sammen med elevene, og be eleven ta opp egen lesing slik at de selv erfarer framgang.</p>
<p>5. Elevene bør utvikle strategier for å kunne avkode ukjente ord, og finne forklaring på ukjente ord og uttrykk i teksten.</p>	<p>Forskning viser: Elevene trenger hensiktsmessige strategier f.eks for å kunne avkode ukjente ord, og de trenger strategier for å finne forklaring på ukjente ord og uttrykk i teksten.</p>	<p>Når elevene leser leksen kan de miste tråden i handlingen. Da kan det være en god strategi å lese ordet, og/eller setningen en gang til. Hvis dette ikke hjelper, kan det være lurt å spørre en voksen. Det er viktig at elevene blir flinke til å overvåke egen lesing. Lærer kan gi tips til foreldre (om lesemåter for ukjente ord og strategier for å forstå nye ord). - Omkode bokstaver til lyder, og deretter til ord: skj-o-r-t-e «skjorte». - Å uttale konsonanter først og trekke sammen med påfølgende vokal og konsonanter k-att, sp-ann. - Ved lengre ord kan en bruke stavelsesdeling, (la-ste-bil) eller dele i morfem.(laste-bil) - Å bruke kunnskap om lydene i ukjente ord til å lese ukjente ord: «skole» - «spole» pga. den kjente endelsen – ole. - Forstå at sammensatte ord består av kjerne og spesifisering og (fjelltopp= en topp på fjellet)</p>
<p>6. Leseleksen bør legge til rette for at elevene får videreutvikle ordforrådet sitt da dette har stor innflytelse på leseforståelsen.</p>	<p>Forskning viser: Elevenes leseforståelse henger tett sammen med begrepsforståelsen, og vokabulartrening er derfor en viktig del av den første leseopplæringen. «Fjerdeklasseknekken» beskriver et fall i leseferdigheter fra fjerde trinn til tross for gode avkodingsferdigheter. Forskerne forklarer denne tilbakegangen med manglende fokus på utvikling av begrepskunnskap i småskolen.</p>	<p>Høytfrekvente ord skal læres, men det er viktig at elevene også blir presenterte for ord fra et mer akademisk språk (skolespråket). Det kan være lurt å plukke ut noen ord fra emner dere jobber med. Ord/begreper presenteres først på skolen, for så å bli bearbeidet når eleven leser leksen. Lærer kan plukke ut 3-5 ord i leseleksa avhengig av alderstrinn. Elevene kan godt være med i denne prosessen. Lærer kan gi konkrete leseoppdrag i forbindelse med leseleksen: finne synonymer, antonymer la elevene lage definisjoner, skriftlig eller muntlig. undersøke om ord har flere betydninger? be elevene lage setninger som inneholder målordet/-ene.</p>
<p>7. Leseleksen bør vektlegge ulike aspekt ved lesing for å utvikle elevens tekstforståelse:</p>	<p>Forskning viser: Elevene trenger øvelse i å lese autentiske tekster som speiler samfunnets tekstkultur. Spørsmålene elevene er vant med å få når de leser på skolen, er styrende for hvordan de leser på egen hånd.</p>	<p>Lekseanbefaling med utgangspunkt i å utvikle elevens tekstforståelse: Lærer kan gi leseoppdrag som handler om å lage ny overskrift, formulere hensikt med tekst, øve seg på å gjenfortelle, oppsummere avsnitt osv. Tekstutvalget i NP kan sette lærere på sporet av hvilke tekster som kan brukes, eller finne andre</p>

<p>1) Finne informasjon 2) Tolke og reflektere 3) Lese med kritisk blikk.</p>	<p>Elevene skal lære å: Finne informasjon som er direkte, tydelig, eller eksplisitt uttrykt i teksten, men også kunne tolke og reflektere over det de leser (f.eks over form og innhold) Finne og kombinere element fra ulike steder i teksten. Skille mellom relevant og konkurrerende informasjon. Elevene må øves opp i å kunne lese mellom linjene.</p>	<p>autentiske tekster som kan være velegnet i denne sammenhengen. Forslag til leseoppdrag. Elevene må være trygge i fremgangs-måten før dette blir lekse.</p> <p>1. Tidslinje – en øvelse i å organisere hendelser kronologisk. Lærer velger ut hendelser i en tekst og skriver dem ned på et ark som elevene får utdelt. Elevene får i oppdrag å plassere dem i riktig rekkefølge.</p> <p>2. Overskriften som forsvant – en øvelse i å sammenfatte tekstens hovedpoeng. Læreren kan fjerne overskriften i en tekst. Elevene får i oppdrag å foreslå ny overskrift.</p> <p>3. Hypotesetesting/ blabb – Læreren har forberedt en tekst der nøkkelordet – det hele teksten handler om – er tatt bort. Dette ordet er byttet ut med ordet «blabb». Elevene får utdelt teksten og får i oppdrag å finne ut hva «blabb» er.</p> <p>4. Puslespillet – øvelse i å trekke bevisste slutninger. Lærer finner en tekst og fjerner flere av ordene i teksten og plasserer dem nederst på oppgavearket. Eleven får i oppdrag å fylle inn rett ord på rett plass.</p>
<p>8. Leseleksen bør ha som formål å styrke elevenes evne til metakognisjon.</p>	<p>Forskning viser: Elevene må lære å overvåke forståelsen sin underveis i lesingen, og ha strategier for å gjenopprette forståelsen dersom den blir brutt. De trenger å bli bevisste på ulike forståelses- og metakognitive strategier som hjelper dem å få innsikt i og kunne vurdere sin egen lesing.</p>	<p>Lærer kan utvikle lesebestillinger/leseoppdrag med utgangspunkt i strategiene under: Hukommelsesstrategier – lese et avsnitt flere ganger, gjenta, eller skrive deler av teksten (nøkkelord, definisjoner, fraser, setninger etc.) Organiseringsstrategier – tegne begrepskart, eller tankekart, lage sammenfatninger, skape en oversikt. Elaboreringsstrategier – Sammenligner det nye med noe en vet fra før, trekke inn personlige erfaringer. Overvåkingsstrategier – sjekke sin egen forståelse under lesing. Vi øver opp elevens metakognisjon ved å lære dem enkle lesestrategier som å stoppe opp, gå tilbake og ta et annet initiativ for å skape forståelse.</p>